

שנמצא עומד בצד הבור של יין, אם יש לו מלוח עליו – אסור. דהיינו, בגת של ישראל ויין של ישראל, והחשש הוא שמא נגע בו הגוי.

ואילו משנתנו דנה בגת של גוי וענבים של גוי, וישראל שכר אותם לעשותם יין בכשרות, לצורך מכירת היין לישראל, ועל יין זה יש חשש גדול שמא הגוי, בודעו שהוא שלו, יגע ביין וינסכו.

משנתנו מתירה את היין בתנאים מסויימים, של שמירה והשגחה המונעים מהגוי, והמרתתים [מיראים] אותו מליגע ביין.

ברישא של משנתנו, דנה המשנה, באופן השמירה וההשגחה, ובסיפא היא מחייבת תנאי, שהגוי צריך לכתוב לישראל התחייבות מפורשת בכתב שאין היין משועבד עבור דמי שכירות הגת והענבים. התחייבות זו מסלקת מהגוי תחושת "שותפות" ביין. ויתירה מכך, היא מרתיעה אותו מליגע ביין, בודעו שהישראל לא יקח ממנו את היין, והוא ישאר עם היין, ויפסיד את רווחיו ודמי שכירותו.

רש"י, לפי גירסתנו, והיא מהדורא בתרא שלו, סובר שהרישא והסיפא של משנתנו חופפים. כלומר, מלבד השמירה וההשגחה המחוייב בהם, האמורים ברישא, גם חייב לקבל את כתב ההתחייבות האמור בסיפא. ומלבד כתב ההתחייבות צריך גם שמירה. ולא מספיק אחד מהם [אלא, שמשנתנו חילקה את ההלכות בנוסח של רישא

אמר רב אשי: כל מגע, שבזב טמא, כגון אם נגע בידו או בקנה, הרי בעובד כוכבים הוא עושה יין נסך.

כל שבזב טהור, כגון אם זרק דבר על האדם והכלים, בעובד כוכבים אינו עושה יין נסך.

ומקשינן: איתיביה רב הונא [גירסא אחרת: רבינא] לרב אשי, ממשנתנו. ששנינו בה: נטל את החבית וזרקה בחמתו לבור, זה היה מעשה בבית שאן והכשירו.

ומדייק רב הונא: אם זרקו בחמתו, בלא כוונת ניסוך, אלא לשכך חמתו, אין, אכן הכשירו את היין. אך אילו אם זרקו שלא בחמתו, לא הכשירו את היין, אלא למרות שלא נגע ביין שבבור, אסרו. וקשה על רב אשי, שהרי זב שזרק חפץ בכלי, אינו מטמאו!

א-א ומתצינן: לא קשה על דברי רב אשי, כי התם, משנתנו מדברת, דקאזיל מיניה ומיניה, החבית מתגלגלת ממנו וממנו, כלומר, הגוי עצמו מגלגלה ומורידה לבור. הילכך, אם אינו עושה בחמתו – היין שבבור אסור, משום דיש לחשוש שמא נגע.

ואילו אם גילגלה בחמתו, הריהי בלא כוונת נגיעה – ומותר (161).

מתניתין

שנינו במשנה הקודמת: עובד כוכבים

161. כן מבארים התוס' את דברי רש"י.

ועיין רש"ש שצריך להתאים כן הגירסא ברש"י].

[וסיפא].

ישראל המטהר יינו של עובד כוכבים, לעשותו בהכשר למוכרו לישראלים, ושכר את בית הגת ועדיין לא פרע להגוי דמי שכירותו, ונתנו ברשותו ומשאיר את היין ברשותו של הגוי —

אם היין נמצא בבית הפתוח לרשות הרבים, שאם יכנס שם הגוי יראוהו בני רשות הרבים, והוא בעיר שיש בה, גם עובדי כוכבים וגם ישראלים, מותר היין אף בשתיה, מפני שהגוי מפחד לנגוע, שמא יראוהו ישראלים העוברים ברשות הרבים, ויספרו לישראל בעל היין, ויפסידוהו משכרו ומרווחיו.

ואילו בברייתא בגמרא, מובא עוד תנאי של שמירה, שאינו מוזכר במשנה. והוא שהמפתח והחותם של הגת והחביות יישארו ביד ישראל.

רש"י סובר, שמשנתנו אשר לא התייחסה לתנאי זה, אינה מחייבת שהמפתח והחותם יישאר ביד ישראל, היות והפתח פתוח לרשות הרבים — אין צורך בהשארת מפתח וחותם בידו.

והיינו, שחייב השארת המפתח והחותם הוא תחליף לשמירה האמורה במשנה (162).

אחד. על כן פירשו פירושים אחרים, ונוגעים להלכה למעשה, ונביא מקצת דברי רבינו תם. [ובראשונים מובאים שיטות הראב"ד והרמב"ן].

רבינו תם, והיא שיטת רש"י במהדורא קמא, סובר: ברישא של המשנה מדובר בשינוי כותב לו "התקבלתי", אלא, שמפתח וחותם בידו. אלא, שאף שמפתח וחותם בידו, עדיין יש לחשוש שמא במשך הזמן "יזייף" את המפתח וחותם, על כן, חייבה המשנה שמירה בצורה של בית פתוח לרשות הרבים בעיר שיש בה ישראל. ובעיר שכולה נכרים — אסור אף במפתח וחותם, כי יכול לזייף במשך הזמן ולא יראוהו, עד שיושיב שומר היוצא ונכנס בעיר של גוים. ושמירה זו תמנעהו מלזייף.

ודין זה מקביל לדין הרביעי בברייתא בגמרא, שלא התירו אף במפתח וחותם בידו, כיון שהיין הוא של הגוי. ודין ישראל הדר בחצר אחרת מקביל לדין עיר שכולה גוים.

ובסיפא גם מדובר שמפתח וחותם ביד ישראל, וכיון שהגוי כותב לו "התקבלתי", הוי יינו של ישראל, והגוי מפחד לזייף. ובאופן זה

162. כתב הר"ן [בחידושו ובפירושו על הרי"ף], שהטעם של רש"י הוא: כי אם נאמר שהרישא והסיפא הם שני דינים נפרדים, והרישא התירה בשמירה בלבד, והסיפא התירה בכתב התקבלתי בלבד בלי מפתח וחותם, קשה — איך יתכן לומר כן, הלא בברייתא בגמרא [בדין הראשון] נאמר, שאינו מותר אלא במפתח וחותם — והלא הדברים קל וחומר, אם אפילו בינו של ישראל חייבו חכמים שיהיו מפתח וחותם בידו, כל שכן בינו של נכרי.

ואם נפרש משנתנו בסיפא, שמדובר במפתח וחותם, יותר קשה, אם כן, עיקר חסר מן הספר, למה לא הוזכר תנאי זה במשנתנו כלל? לכן, מפרש רש"י, שגם בסיפא חייבו חכמים שמירה, אותה השמירה האמורה ברישא, ושמירה זו היא במקום מפתח וחותם.

אבל רבותינו הראשונים [התוס' רמב"ן רשב"א ריטב"א והר"ן ועוד], מקשים על רש"י, מפני שקשה להם לפרש את משנתנו המחולקת בצורה ברורה לשני דינים, והיא פותחת במאמר חדש "המטהר יינו וכולי" גם ברישא וגם בסיפא — ולבאר שבעצם הוא דין

רבי שמעון בן אלעזר אומר: רשות עובדי כוכבים אחת היא. ויבואר בגמרא.

ישראל המטהר יינו של עובד כוכבים, ונותנו ברשותו, כנ"ל —

וחלה, הגוי כותב לו "התקבלתי ממך מעות", הריני כאילו קיבלתי ממך דמי היין והשכירות, ואתה יכול להוציא היין מתי שתרצה, ואינו מעכב על ידך — מותר.

אבל, אם אינו כותב לו כך, ואם ירצה ישראל להוציא את היין, ואינו [גירסת הב"ח: אינו] מניחו, עד שיתן לו מעותיו —

ואם הוא בעיר שכולה עובדי כוכבים — אסור⁽¹⁶³⁾ עד שישב ומשמר. שאם אכן רוצה הוא להכשיר את היין, יישב וישמור, שהגוי לא יגע בו [גירסת הב"ח: עד שיושיב שומר, לשמור במקומו].

והמשנה מבארת את איכות השמירה:

ואין השומר צריך להיות יושב ומשמר, כל היום וכל הלילה, אלא, אף על פי שהוא, השומר, יוצא ונכנס, בזמנים בלתי קבועים, מותר היין בשתיה. מפני שהגוי מפחד שמא יתפסו השומר כאילו הוא גנב. אלו הם דברי חכמים⁽¹⁶⁴⁾.

כתבה המשנה דין מפתח וחותם, שפשוט הוא, שהרי אפילו בינו של ישראל חייבו חכמים מפתח וחותם. ובהערות הבאות יובאו עוד מדברי רבינו תם והראשונים.

163. ולפי הבנת תוס' בשיטת רש"י [או שהיה כתוב כן בגירסתם], מדובר באין מפתח וחותם בידו. ופשוט, לשיטת רש"י שאם מפתח וחותם בידו — מותר.

אבל לשיטת רבינו תם [עיין בהערה הקודמת], אין היתר אפילו במפתח וחותם.

164. לשיטת רבינו תם [מבואר על פי המהרש"א והמהר"ם], באה המשנה לחדש חידוש גדול, והוא, שאם הושיב שומר, על אף שאינו אלא יוצא ונכנס — אין צריך מפתח וחותם.

ולשיטת רש"י, כתבו התוס', שבאה המשנה לחדש, שעל אף שאין הרבה ישראלים בעיר, די בכך אם יעמיד שומר היוצא ונכנס. כלומר: רמת השמירה של שומר שוה להרבה ישראלים הדרים

מותר אפילו בעיר שכולה גוים.

וכיתר ביאור: בכרייתא בגמרא שנינו שיש להקל יותר בינו של ישראל המופקד אצל גוי, ממטהר יינו של גוים. וגם הסבא נותנת כן.

ובאיזה דין הקילו? בישראל דר בחצר אחרת: בינו של ישראל מותר בתנאי שמפתח וחותם בידו. ואילו בינו של גוי וישראל טיהרו — אסור, על אף שמפתח וחותם בידו. ועתה, בכך שהגוי כותב לו "התקבלתי", מסתלק מן היין, ויש עליו דין של יין ישראל, ומותר, בתנאי שמפתח וחותם בידו.

כלומר: במסירת כתב ההתחייבות ירדה ממנו רמת חיוב השמירה.

ונמצא, שלדעת רבינו תם, כל המשנה מדברת במפתח וחותם בידו.

ולכאורה קשה, כנ"ל, הלא אין שום רמז במשנתנו שמפתח וחותם בידו, ואיך יתכן שתנאי עיקרי זה חסר מהמשנה.

ומתרץ הר"ן: משנתנו באה לחדש את החומרות שיש במטהר יינו של גוים, ורוב הזהירות שצריכים להיזהר בו, יותר מיינו של ישראל בביתו של גוי האמור בכרייתא. לכן, לא

וכולי.

הגמרא מביאה מאמרי אמוראים, הסוברים שאם הבית פתוח לחצר, וישנם אופני השגחה אחרים – דינו כדין בית פתוח לרשות הרבים, ודי בכך.

אמר רב יוסף: וחלון, של ישראל הפתוח כנגד פתח הבית, וישראל בעל החלון יכול לראות את הגוי בכניסתו לבית – כרשות הרבים דמי, ומותר.

[פירוש אחר מפרש רש"י: אם הבית פתוח לחצר, אלא שחלון של הבית פתוח לרשות הרבים, גם מותר, כאילו הבית פתוח לרשות הרבים].

וכן, אם הבית פתוח לחצר, **ואשפה מוגבהת נמצאת נגד הפתח – כרשות הרבים דמי, ומותר, כיון שהגוי מפחד שמא ישראל יעמוד על האשפה, ויראהו נוגע.**

וכן **דיקלא, עץ דקל של ישראל העומד נגד פתח הבית – כרשות הרבים דמי, מפני שהגוי מפחד לנגוע, שמא יראהו ישראל בעלותו לקטוף פרי הדקל** (167).

זה היה מעשה בעיר בית שאן, ואסרו חכמים את היין מפני שהגוי אינו מפחד לנגוע, בסוברו שהיין הוא שלו.

גמרא

שנינו במשנתנו: בעיר שכולה עובדי כוכבים אסור, עד שישב ומשמר.

ומקשינן: בעיר שכולה עובדי כוכבים, נמי, למה החמירו חכמים כל כך – והאיכא רובלין, ישראלים, המחזירין בעיירות, למכור מרכולתן, והגוי מפחד מהם, שמא יראהו נוגע ביין, כי בית הגת הרי פתוח לרשות הרבים (165)?

ומתצינן: **אמר שמואל, אכן, אם רוכלים מצויים שם – מותר. ואילו משנתנו האוסרת מדברת בעיר שיש לה דלתים ובריה, ואין נכנסים לתוכה אלא ברשות, ובני העיר יודעים בכניסת אנשים זרים. ויכול הגוי להיזהר מן רוכל ישראל בזמן שהותו בעיר** (166).

שנינו במשנתנו: בבית הפתוח לרשות הרבים

166. כן פירש רש"י.

בעיר.

והקשה הריטב"א: לא מסתבר לומר שכל בני העיר יודעים בהיכנס אליה רוכלים, אלא מודיעים לאנשים יודעים? לכן מביא פירוש הראב"ד: משנתנו מדברת בעיר חשובה שרוכליה מבני העיר, ואינה צריכה לרוכלים מחוצה לה.

167. גם כאן הקשה רבינו תם על פירוש רש"י: מה סברא היא זו, לומר, שהגוי מפחד ליגע, שמא במקרה יעמוד ישראל על האשפה או על דקל?

165. הקשה רבינו תם על פירוש רש"י: בשלמא בעיר שיש בה ישראלים, מפחד הגוי בחושו בו שמא ביקש הישראל מישראלים בני העיר להשגיח על יינו –

אבל בעיר שכולה גוים, ורוכלין באים לעיר, איזו ידיעה יש לרוכלין למי שייך היין?

ולמה יפחד הגוי מהם? ומהי קושית הגמרא? אבל לפי פירוש רבינו תם מבואר: כיון שהרוכלין יראו אותו טורח ומזייף את המפתח והחותם, יבינו שהוא יין של ישראל.

ב. ואם הישראל דר **בחצר אחרת** — מותר, א-טו ב-
והוא, רק בתנאי, שמפתח וחותרם בידו.

עד כאן עסקה הברייתא ביין של ישראל
הנמצא בחצרו של הגוי.

עתה עוסקת הברייתא ביינו של הגוי וישראל
טיהרו ומניחו בביתו של הגוי. ודין יין זה
חמור מיינו של ישראל בחצרו של הגוי,
הואיל והיין שלו, אינו מפחד כל כך.

ג. המטהר יינו של עובד כוכבים ברשותו,
של הגוי —

וישראל דר באותה חצר — מותר, והוא,
רק בתנאי שמפתח וחותרם בידו.

וטרם שמביאה הגמרא את כל הברייתא,
מפסיקה הגמרא ואומרת:

אמר ליה רבי יוחנן לתנא, למי ששנה לפניו
את הברייתא הזאת: תני שנה את הברייתא
כך: אף על פי שאין מפתח וחותרם בידו —
מותר. כיון שהישראל דר באותה חצר, הרי
הוא שומרו, וכשם שהמשנה התירה בשומר,
כן בישראל זה הדר שם.

ד. המטהר יינו של גוי, וישראל דר בחצר
אחרת — אסור, אף על פי שמפתח וחותרם
בידו.

אלו הם דברי רבי מאיר.

וחכמים אוסרין עד שיהא שומר יושב
ומשמר, או עד שיבא ממונה הבא לקיצין.

ומשמעות דברי חכמים היא שהשומר

ועתה דנה הגמרא, בהיה עץ דקל מול בית
הגת בחצר, אלא שאין עליו פירות.

וצדדי הספק יבוארו בגמרא.

אם פסיק רישיה, נכרת ראשו של הדקל —

פליגי בה, בהלכה זו, רב אחא ורבינא. חד,
אחד משניהם אסר, וחד, והשני שרי, התיר
גם באופן זה.

והגמרא מבארת את מחלוקתם:

מאן דאסר טעמו הוא, כי הגוי חושב: למה
ליה דסליק התם, איזה צורך יש לו לעלות על
העץ, הלא אין עליו פירות? ולכן, אין זו
שמירה מעולה.

ומאן דשרי סבר שהגוי חושב: זימנא, יכול
לקרות דאבדה ליה בהמה, שלישראל בעל
הדקל נאבדה בהמתו, וסליק, ומטפס על
הדקל לעיוני בתרה, לחפש אותה למרחוק.
לפיכך, מפחד ליכנס לבית היין, שמא
יראוהו וייתפס עליו כגנב.

ועתה הגמרא מביאה ברייתא הדנה ביין של
ישראל הנמצא בבית הגוי, וכן במטהר יינו
של עובדי כוכבים.

תנו רבנן:

א. אחד הלוקח ואחד השוכר, בין אם
הישראל קנה ובין אם שכר, בית בחצר של
עובד כוכבים, ומילאחו, את הבית ביין —

וישראל, אם ישראל דר באותה חצר —
מותר. ואף על פי שאין מפתח של הבית,
וחותרם של החבית, בידו של הישראל.